

Environmentálne označovanie ako podpora TUR

Zabezpečovanie potrieb spoločnosti dlho nebralo ohľad na environmentálnu hodnotu tovarov, služieb a práce. V posledných desaťročiach hlavne z realizácie dokumentov AGENDY 21, ktoré sa premietli do regionálnych a národných rozvojových stratégií trvalo udržateľného rozvoja (TUR), sa ako nevyhnutné javi zabezpečovať zefektívnenie výroby, nutnosť znižovať materiálovú a energetickú náročnosť a realizovať zmeny modelov výroby a spotreby.

Nové vymedzenie vzťahu ekonomického rastu a ochrany životného prostredia má významné dôsledky na typy nástrojov a trendov v environmentálnom manažerstve, ktoré sa považujú za vhodné pre zabezpečenie TUR a environmentálne priaznivého ekonomického správania sa priemyslu. V environmentálnom manažmente má stále väčší význam orientácia na výrobok a hodnotenie vplyvov počas jeho celého životného cyklu, riadenie jeho aspektov, ktoré negatívne ovplyvňujú životné prostredie. Zameranie environmentálneho manažmentu na konečný produkt - výrobok, službu je logickým vyústením doterajšieho vývoja environmentálneho manažmentu. Orientácia na výrobok rieši hľadanie optimálnej rovnováhy medzi preventívnou stratégiou a stratégiou koncových riešení tak, aby koncové riešenia ochrany zložiek životného prostredia boli stále zmenšujúcim sa doplnkom preventívnych opatrení integrovaných do samotných procesov zabezpečujúcich výrobu a služby. Zložky životného prostredia sa stávajú médiami, v ktorom sa postupne stráca konkrétny materiálový tok, ktorý sa nepodarilo premeniť na žiadaný produkt.

Ďalším dôležitým trendom environmentálneho manažmentu smerujúceho k TUR je rastúci význam informácií o produkovanom znečistení a ich sprístupňovanie verejnosti. Význam tohto trendu rastie s rastúcim významom regiónov, miestnej štátnej správy a samosprávy a samotnej verejnosti v environmentálnom manažmente týkajúcich sa miestnych i globálnych problémov. Uvedeným trendom je spoločné postupné rozširovanie zodpovednosti za stav životného prostredia zo štátu na samotných znečisťovateľov a na verejnosť. Tento trend nastoľuje potrebnú spätnú väzbu. Významným momentom v rámci tohto trendu je uplatňovanie environmentálneho označovania, ktorý posúva stratégiu čistejších technológií od výrobných procesov k samotným výrobkom a ich dizajnu. Môžeme ho označiť za ďalší významný posun v environmentálnom manažmente, ktorý sa nezastaví len pri výrobku, ale pôjde cez celý dodávateľský reťazec až k novému dizajnu celej služby. Riešenie problémov ochrany životného prostredia predovšetkým prostredníctvom efektívneho používania zdrojov je nezvratným trendom, ktorý environmentálny manažment sleduje a naplňuje cez legislatívne a ekonomické nástroje. Pričinením dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky - environmentálneho označovania, ktoré využíva situáciu na trhu a environmentálnu uvedomelosť účastníkov trhu - môže byť urýchlené riešenie strát na životnom prostredí a rýchlejšie naplňovanie vízie TUR.

Uplatňovanie environmentálneho označovania v našich podmienkach možno rozdeliť z hľadiska vývoja zabezpečovacích procesov do troch etáp:

Etapu I. - Schválenie a vyhlásenie Národného programu environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov (NPEHOV) - zavedenie štátom garantovaného označovania výrobkov (rok 1996).

Etapu II. - Prijatie zákona o environmentálnom označovaní výrobkov a príslušných vykonávacích predpisov - plnenie podmienok pre vstup Slovenska do EÚ (rok 2002).

Etapu III. - Schválenie Programu environmentálneho označovania výrobkov - definovanie úloh a rozvojových aktivít rezortu životného prostredia pre zabezpečenie všetkých činností, ktoré vyplývajú v danej oblasti pre SR ako člena EÚ (r. 2004).

Environmentálne označovanie ako dobrovoľný nástroj environmentálnej politiky sa na Slovensku realizuje posledných deväť rokov v podmienkach NPEHOV, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 97 zo 6. februára 1996. Národný program bol vypracovaný na princípoch a zásadách nariadenia Rady č. 880/92/EEC o schéme environmentálneho označovania výrobkov Európskeho spoločenstva. Uplatňovanie environmentálneho označovania v SR súviselo aj so vstupom Slovenska na jednotný európsky trh a plnením požiadaviek politiky ochrany životného prostredia (Biela kniha - Príprava asociovaných krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu únie). Jedným z opatrení, ktoré riešili podporu ochrany životného prostredia cestou trhu, bolo aj prijatie NPEHOV. Tento program stanovil ciele, základné princípy, vymedzenie pojmov, základné informácie o značke, inštitucionálne zabezpečenie, postup prípravy a schvaľovania smerníc, ktoré stanovujú environmentálne kritériá, postup na udelenie práva používať značku *Environmentálne vhodný výrobok* (EVV).

Základná dokumentácia NPEHOV vychádzala z postupov európskej schémy environmentálneho označovania s prihliadnutím k výsledkom existujúcich národných environmentálnych programov (najmä európskych krajín). Hlavnou dokumentáciou je rozhodnutie ministra životného prostredia SR o zriadení komisie environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov (ďalej len komisia NPEHOV), organizačný a rokovací poriadok komisie NPEHOV, technické správy a smernice pre environmentálne hodnotenie výrobkov a udelenie práva používať značku EVV. Podstatou NPEHOV je systém udeľovania environmentálnej značky, ktorý spočíva v posúdení zhody výrobku s vopred stanovenými environmentálnymi kritériami nezávislou treťou stranou. NPEHOV je realizovaný podľa základnej dokumentácie od jeho vyhlásenia ministrom

životného prostredia SR s účinnosťou od 15. apríla 1997 až doteraz. Jeho realizáciou sa na Slovensku vytvorilo primerané zázemie pre rozvoj systémov environmentálneho označovania výrobkov, zvyšovanie environmentálneho povedomia výrobcov a spotrebiteľov a zapojenie odborných inštitúcií, testovacích pracovísk pri definovaní environmentálnych kritérií vybraných skupín výrobkov. (Výsledky doteraz riešených smerníc a výnosov určujúcich environmentálne kritériá pre výrobkové skupiny sú v prílohe na s. 6. Výrobky, ktorým bolo udelené právo používať značku EVV sú uvedené v prílohe na s. 7 - 9)

Od roku 2003 sa začali súbežne realizovať aj postupy, činnosti a tvorba dokumentov, ktoré vyplývajú zo zákona č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov (ďalej len zákon) a vykonávacej vyhlášky MŽP SR č. 258/2003 Z. z. Prijatím tohto zákona sa zabezpečili podmienky implementácie nariadenia Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1980/2000 o revidovanom systéme ES pre udeľovanie environmentálnej značky Európsky kvet v podmienkach SR. Zákomom sa zároveň, v súlade s princípmi revidovaného nariadenia ES, upravuje aj systém udeľovania národnej environmentálnej značky EVV. Tým boli vytvorené právne, organizačné a ďalšie predpoklady pre bezproblémové uplatňovanie oboch systémov po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie.

Uznesením operatívnej rady ministra č. 75 z 15. 7. 2004 bol prijatý na ďalšie obdobie Program environmentálneho označovania výrobkov (ďalej len program), ktorý zabezpečuje účasť Slovenska na európskom environmentálnom označovaní a zároveň rozvoj národného označovania EVV. (Program je uvedený na webovej stránke MŽP SR, www.enviro.gov.sk). Program zabezpečuje kontinuitu a ďalší rozvoj NPEHOV a nové pôsobenie MŽP SR v európskej schéme environmentálneho označovania. Zmeny sa realizovali najmä v činnosti ministerstva ako kompetentného orgánu, výkonného pracoviska v SAŽP a v pôsobnosti poradného orgánu ministra životného prostredia v oblasti environmentálneho hodnotenia výrobkov. Rozhodnutím ministra sa zriadila komisia pre environmentálne označovanie a zrušila sa komisia NPEHOV. Vydal sa nový štatút a rokovací poriadok komisie a menovalo sa nové rozšrie-

né zloženie členov komisie. Komisia od roku 2005 bude pôsobiť vo sfére dobrovoľného hodnotenia a označovania environmentálnej kvality výrobkov podľa: zákona č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov a vykonávacej vyhlášky ministerstva č. 258/2003, nariadenia č. 1980/2000/ES o zrevizovanom systéme udeľovania environmentálnej značky spoločenstva a dokumentov EÚ prijímaných pre oblasť integrovanej výrobkovej politiky vo väzbe na 6. environmentálny akčný program a uplatňovanie medzinárodných štandardov radu ISO 14 000. Bude posudzovať zabezpečovanie požiadaviek účastníkov procesov – gestorského odboru ministerstva (odbor manažmentu environmentálnych rizík), výkonného pracoviska (SAŽP – Centrum odpadového hospodárstva a environmentálneho manažérstva), žiadateľov o značku a nadobúdateľov značky.

Program stanovuje konkrétne úlohy na obdobie do roku 2008. Je zameraný na realizáciu stratégie a koncepcie TUR a 6. environmentálneho akčného plánu EÚ a vychádza z prijatých stratégií TUR a štátnej environmentálnej politiky, ktoré sú premietnuté v národnom environmentálnom akčnom pláne. Program je súčasťou naplňovania európskej stratégie integrovanej výrobkovej politiky. Hlavným zámerom programu je realizovať procesy environmentálneho označovania, ktorých výsledkom je udelenie značky Európsky kvet a národnej environmentálnej značky EVV a podporovať uplatňovanie týchto výrobkov pre zabezpečenie trvalo udržateľnej výroby a spotreby. Skúsenosti s environmentálnym označovaním výrobkov v podmienkach SR aj na jednotnom trhu EÚ ukazujú, že tento nástroj environmentálnej politiky nie je dostatočne preferovaný a uplatňovaný subjektami trhu, zatiaľ nedosiahol na trhu uspokojivú úroveň viditeľnosti. Hlavné príčiny tohto stavu, ako bolo konštatované na úrovni EÚ, spočívajú hlavne v tom, že environmentálne označovanie funguje doteraz s veľmi malou podporou zo strany ostatných strategických opatrení a že aj v rámci doterajšej schémy neboli využité možnosti širšieho zapojenia všetkých zainteresovaných na ochrane životného prostredia, účastníkov trhu, odbornej verejnosti a účasti orgánov štátnej správy v rámci realizovaných programov.

V súčasnej etape uplatňovania environmentálneho označovania prebiehajú konkrétne diskusie v orgánoch EÚ a WTO (Výbor pre životné prostredie a obchod), s cieľom lepšieho využitia tohto dobrovoľného nástroja pre jeho uplatnenie v nových strategických prístupoch k tovarom

a službám podporujúcim TUR. Globalizácia trhu, to, že výrobok môže byť kdekoľvek vyrobený a kdekoľvek predaný, vytvára podmienky pre elimináciu globálnych environmentálnych hrozieb cestou environmentálizácie výrobkov väčšou mierou akou doteraz. Rozšírenie možností prínosov environmentálneho označovania pre podporu TUR, vychádza zo základných východiskových dokumentov na úrovni medzinárodných organizácií (OSN, WTO, OECD), ktoré boli prijaté, aby bolo možné zabezpečiť rozvoj v podmienkach globálnej ekonomiky zohľadňujúci životné prostredie.

Environmentálne značenie vytvára dôležitý prvok v rámci nových prístupov prijatých v dokumentoch EÚ a rozpracovávaných v podmienkach členských štátov najmä:

- v stratégii výrobkovej politiky (Zelená kniha o integrovanej výrobkovej politike COM (2001)68 final),
- v stratégiách verejného obstarávania (Interpretačné oznámenie Európskej komisie o legislatíve ES aplikovateľnej na verejné obstarávanie a o možnosti začlenenia environmentálnych hľadísk do verejného obstarávania COM (2002)274, smernice EÚ parlamentu a rady, týkajúcej sa koordinácie postupov uzatvárania verejných zmlúv na verejné práce, tovary a služby 2004/18 a smernice 2004/17, ktorá sa týka koordinácie postupov uzatvárania zmlúv v sektoroch vodného hospodárstva, energetiky, dopravy a poštových služieb),
- v stratégii spotrebiteľskej politiky (Stratégia spotrebiteľskej politiky COM(2002)208 final, Návrh rozhodnutia Európskeho parlamentu a rady, ktorým sa rieši akčný program ES v oblasti ochrany zdravia a ochrany spotrebiteľa COM (2005) 115 final).

Využívanie možností, ktoré sú obsiahnuté v programoch pre naplňovanie uvádzaných stratégií, by malo podporiť zvýšený prienik označených výrobkov na trhu.

Integrácia schémy environmentálneho označovania do rôznych politík (výrobová politika, zohľadňovanie požiadaviek pri verejnom obstarávaní, širší rozsah značenia) si vyžaduje zabezpečiť rozvoj a prispôbovanie dlhodoberých stratégií schémy environmentálneho označovania, koordináciu s rozvojom uvedených politík a vstupné informácie pre tieto politiky. Problematiku rieši na úrovni orgánov EÚ výbor pre politiku označovania, ktorý bol zriadený Radou pre udeľovanie environmentálnej značky (EUEB). V pôsobnosti EUEB pracujú ďalšie dva výbory - a to výbor pre riadenie spolupráce a koordináciu označovania a vý-

bor pre riadenie marketingu označovania. Slovensko ako členská krajina má zastúpenie vo všetkých orgánoch pôsobiacich v európskej schéme ekoznačenia. Úlohy, ktoré vyplývajú pre SR, sú súčasťou programu environmentálneho označovania. Okrem realizácie programu a činnosti novozriadenej komisie a popri uvádzaných programových úlohách treba zabezpečiť:

- pokračovanie v rozvoji a prispôbovaní schémy environmentálneho označovania pre podporu ochrany životného prostredia a konkurencieschopnosti EVV,
- vypracovávanie podkladov a vstupných informácií pre integráciu označovania do rôznych politík, ktoré sa realizujú vzhľadom na trvalo udržateľnú výrobu a spotrebu (integrovaná výrobová politika, spotrebiteľská politika, zohľadňovanie environmentálnych požiadaviek pri verejnom obstarávaní, cenové mechanizmy),
- efektívna výmena a využívanie informácií a odborných znalostí o environmentálnom manažmente založenom na hodnotení životného cyklu výrobkov medzi odbornou verejnosťou a štátnou správou,
- sledovanie noviniek v oblasti označovania výrobkov vrátane značiek ISO Typu II a III, ako aj zdravotných značiek a značiek kvality,
- efektívnejšie riadenie rôznych diskusií a toku informácií v rámci environmentálneho označovania, vzhľadom na rôzne pracovné fóra zainteresovaných skupín a organizácií, ktoré riešia súvisiacu problematiku,
- zvýšenie viditeľnosti environmentálnej značky na trhu (počet spoločností, ktorým bola udelená značka, počet označených výrobkov, počet predávaných druhov výrobkov so značkou),
- zvýšenie úrovne povedomia spotrebiteľov, podpora marketingových činností záujmových skupín.

Ďalší rozvoj environmentálneho označovania, ktorého prínosy vo všeobecnosti vyplývajú z priameho vzájomného vzťahu medzi environmentálnym prínosom označeného výrobku a jeho prienikom na trh ovplyvnia predovšetkým:

- nové trendy v environmentálnom manažmente, snažia výrobcov prispôbovať sa environmentálnym požiadavkám na výrobok, s cieľom lepšieho uplatnenia sa na trhu, snaha vyhovieť požiadavkám zákazníkov,
 - zvýšenie podpory vedy a výskumu v EÚ - čo otvára možnosti na posilnenie inovácií a integrovania environmentálnych aspektov do dizajnu produktov, posilňovanie inovatívnosti a prijateľnosti trvalo udržateľných produktov,
 - využívanie environmentálnych kritérií vo verejnom a súkromnom obstarávaní, vypracovanie výkladových dokumentov EÚ k verejnému obstarávaniu zohľadňujúceho životné prostredie pre verejný sektor,
 - vývoj spolupráce a koordinácie v EÚ medzi európskym označovaním Európsky kvet a národnými schémami,
 - realizácia programov EÚ zameraných na mimovládne spotrebiteľské organizácie pre podporu udržateľnej spotreby,
 - realizácia programov a iniciatív integrovanej výrobkovej politiky v podmienkach EÚ.
- Posilniť záujem o environmentálne vhodné výrobky, a prispieť tak k naplňovaniu požiadaviek ochrany životného prostredia, môže každý účastník trhu na strane výrobcu aj spotrebiteľa. Nezastupiteľné miesto tu majú verejné orgány ako najväčší spotrebiteľ, ktorí využitím svojej kúpnej sily na výber tovarov a služieb, berúc ohľad na životné prostredie, môžu významnou mierou prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju.

